

Rebeta, Jerzy / Górski, Janusz

Posiedzenie naukowe krakowskich Zespołów Zakładu Historii Nauki i Techniki PAN

Kwartalnik Historii Nauki i Techniki 6/1, 176-178

1961

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej Bazhum, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych tworzonej przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie ze środków specjalnych MNiSW dzięki Wydziałowi Historycznemu Uniwersytetu Warszawskiego.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

niki Warszawskiej prac na temat historii fortyfikacji, zwracając uwagę na katastrofalny stan badań w tym zakresie w skali europejskiej.

Na zakończenie prof. Olszewski stwierdził, że kierownictwo Zakładu oczekuje od nowo utworzonego zespołu między innymi opracowania dla *Zarysu historii nauki polskiej* całości historii polskiej nauki wojskowej oraz historii nauk wojskowo-technicznych w okresie 1850—1950, ponieważ okres wcześniejszy jest już opracowany. Zespół, którego kierownikiem został prof. St. Okęcki, a sekretarzem mgr T. Nowak, rozpoczął prace w jesieni 1960 r.

Tadeusz Nowak

POSIEDZENIE NAUKOWE KRAKOWSKICH ZESPOŁÓW ZAKŁADU HISTORII NAUKI I TECHNIKI PAN.

Na posiedzeniu Zespołów Odrodzenia i Historii Metodologii Zakładu Historii Nauki i Techniki w dniu 18.VI.1960 r. w Krakowie dr Paweł Czartoryski wygłosił referat *Zawiązki myśli etycznej i prawnopolitycznej oraz dziejopisarstwo w Polsce do połowy XV w.*, którego celem było przedyskutowanie materiałów do przygotowywanego *Zarysu historii nauki polskiej*.

Autor po omówieniu trudności, na jakie napotyka badacz tego najmniej w dziejach naszej nauki zbadanego okresu, zajął się czterema zasadniczymi zagadnieniami.

Po pierwsze, przedstawił projekt ujęcia i opracowania omawianego przez siebie okresu. Zdaniem autora należy ukazać te elementy i przejawy życia duchowego, które kształtowały kulturę polską od najdawniejszych czasów, a gdy chodzi o połowę XV w. — podkreślić stopień zaawansowania i oryginalność polskiej myśli etyczno-społecznej i politycznej. W związku z tym wprowadza referent rozróżnienie pomiędzy recepcją bierną i czynną obcej myśli a oryginalną polską twórczością naukową. Po drugie, omówione zostały typy źródeł, które najogólniej podzielić można na pisma szkolne, którymi posługiwano się, względnie które powstawały w związku z nauczaniem uniwersyteckim, oraz pozaszkolne, jak np. traktaty prawnicze i ustawodawstwo świeckie i kościelne (synodalne). Problem trzeci — to periodyzacja omawianego okresu, przy czym autor proponuje następujący podział: I. Okres początkowy — do założenia Uniwersytetu Kazimierzowskiego. II. Okres kształtowania i rozwoju — do założenia Uniwersytetu Jagiellońskiego. III. Okres rozkwitu — do połowy XV w.

Ostatnim zagadnieniem jest rola oryginalnej polskiej myśli prawnopolitycznej Pawła Włodkowica i Stanisława ze Skarbimierza oraz etyczno-społecznej twórczości Pawła z Worczyna, który w swym bardzo obszernym komentarzu do *Etyki Nikomachejskiej* wyżej stawia i ceni z punktu widzenia potrzeb człowieka, działalność praktyczną niż spekulacje, etykę niż metafizykę, tudzież oddziela i akcentuje różnice pomiędzy etyką i teologią, nawiązując przy tym do spraw i aktualnych wydarzeń polskich.

W owocnej dyskusji, jaka wywiązała się po referacie, nawiązując do problemu periodyzacji i recepcji biernej i czynnej podkreślano, że okres pierwszy nie można określać jako okres wyłącznie biernej recepcji. Nie należy zapominać, jak bardzo ważnym wydarzeniem dla kultury narodowej jest *Kronika Kadłubka*, życiorys św. Stanisława czy wstęp do *Księgi ebląskiej*. W polskiej kulturze średnio-wiecznej brak ciągłości rozwoju: poziom elitarnej kultury XII w. obniża się w wieku XIII; ale w związku z działalnością zakonów żebraczych, szkół elemen-

tarnych, wytwarzaniem się kultury miejskiej — następuje demokratyzacja kultury. Ważne miejsce przypada kazaniom, które w średniowieczu zastępowały prasę, były swoistego rodzaju publicystyką. Podkreślano również, że dużym nieporozumieniem jest stawianie polskiej kultury i myśli naukowej średniowiecza na marginesie wobec innych ośrodków europejskich. Polska była wtedy włączona w to wszystko, co działo się na Zachodzie, jak najaktywniej uczestnicząc w budowaniu europejskiej kultury. Dalej zwrócono uwagę, że w tym czasie nie ma tekstów czysto filozoficznych czy np. społecznych, badacz więc musi ich często szukać właśnie w tekstach teologicznych. Mówiono też o roli obcych uniwersytetów w kształceniu polskiej inteligencji a także o „eksportcie” tej inteligencji, która nie znajdowała odpowiednich warunków w kraju.

Przedmiotem obrad Zespołu Oświecenia w Krakowie dnia 18.VI.60 r. był referat dra Janusza Górskiego *Rola Warszawskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk w rozwoju polskiej nauki ekonomicznej*. Referat ten jest fragmentem przygotowywanej obszerniejszej całości poświęconej charakterystyce polskiej myśli ekonomicznej Księstwa Warszawskiego i Królestwa Kongresowego. Autor pragnął w nim, opierając się na ogólnych opracowaniach losów Towarzystwa dokonanych przede wszystkim przez B. Suchodolskiego i J. Michalskiego, zatrzymać się nieco dłużej nad jedną z dyscyplin, którymi zajmowało się Towarzystwo, ponieważ bliższe zbadanie tych zainteresowań pozwalało, z jednej strony, poznać tło rozwoju polskiej myśli ekonomicznej w badanym okresie oraz wpływ istotnego czynnika instytucjonalnego na rozwój rozumowania naukowego, a z drugiej strony — bliżej zaznajomić się z działalnością WTPN jako najważniejszego ośrodka organizacyjnego polskiej nauki w badanym okresie.

Autor rozpoczął od charakterystyki zmian w oficjalnym stosunku Towarzystwa do nauki ekonomii, znajdujących wyraz w statutowych postanowieniach Towarzystwa oraz w wypowiedziach poszczególnych ekonomistów członków WTPN. Zwrócił tu uwagę, że członkami WTPN było stosunkowo dużo osób zajmujących się zagadnieniami ekonomicznymi, niestety znakomita ich większość nie dawała w Towarzystwie wyrazu tym zainteresowaniom. Aktywną działalność naukową i organizacyjną prowadziła jedynie grupa młodszych ekonomistów, która weszła do Towarzystwa w latach 1810—1820. Byli to Wawrzyniec Surowiecki, Dominik Krysiński i Fryderyk Skarbek. Interesujący dla poznania wpływów obcych na polską myśl ekonomiczną jest dobór zagranicznych ekonomistów — honorowych członków Towarzystwa. Potwierdza on w pełni tezę o negatywnym stosunku polskiej myśli ekonomicznej do najbardziej wówczas rozbudowanej ekonomii angielskiej.

W dalszej części referatu autor zajął się problematyką ekonomiczną występującą w pracach Towarzystwa. Przejawiała się ona w problematyce konkursów ogłaszanych przez WTPN oraz w rozprawach odczytywanych lub przedkładanych Towarzystwu. Tematyka konkursów poruszała aktualne problemy gospodarcze Księstwa a następnie Królestwa i formułowana była wyraźnie z punktu widzenia potrzeb rozwoju sił wytwórczych. Stosunkowo dużo miejsca zajmował w niej problem rozwoju przemysłów eksportowych i antyimportowych. Na takie ustalenie zadań konkursowych istotny wpływ wywierał Stanisław Staszic. Niestety, praktyczne rezultaty konkursów były dość młkie.

Tematykę teoretyczną poruszał w Towarzystwie Krysiński, Surowiecki i Skarbek. Szczególnie interesujące były wystąpienia Skarbka, w których rozwijał on program walki z pauperyzmem, który niesie rozwinięty kapitalizm, a więc w istocie zmierzał do sformułowania szerszego programu rozwoju gospodarczego. Istotne znaczenie miała także rozprawa Surowieckiego o cechach. Dyskusja, która się wokół

tej rozprawy rozwinęła, ma podstawowe znaczenie dla bliższego określenia kierunków w polskiej nauce ekonomicznej. Sama zaś rozprawa Surowieckiego jest interesującym przyczynkiem do kształtowania się w polskiej myśli ekonomicznej oryginalnej próby sformułowania adekwatnego polskim warunkom programu wzrostu gospodarczego.

W końcowej części referatu J. Górski wspomniał jeszcze o interesującej utopii socjalistycznej przedłożonej Towarzystwu przez W. Gutkowskiego oraz spróbował dokonać pewnej ogólnej oceny roli WTPN w rozwoju rozumowania ekonomicznego. Podniósł więc, że Towarzystwo jako jedyne praktycznie istniejące wówczas forum dyskusyjne z pewnością stwarzało określone bodźce dla rozwoju rozumowania ekonomicznego (np. dwie najwybitniejsze prace Krysińskiego powstały właśnie jako rozprawy dla WTPN). Pozytywnie należy także ocenić próby inspiracji naukowej podejmowane przez Towarzystwo. Uznając decydującą dla rozwoju rozumowania ekonomicznego rolę bodźców płynących ze stosunków społeczno-gospodarczych, nie można nie doceniać instytucjonalnych warunków rozwoju nauki. Upadek ekonomii w Polsce po r. 1831 stanowi pewien dowód, że klimat naukowy, do którego przyczyniło się Towarzystwo, miał istotne znaczenie także dla rozwoju nauk ekonomicznych.

W dyskusji, która się wywiązała po referacie, a w której zabrali głos doc. Dihm, prof. Gaweł i dr Madurowicz, poruszono stosunkowo szeroki wachlarz problemów. Zwrócono więc uwagę na celowość badania rozwoju polskiej myśli ekonomicznej także i na terenie innych zaborów, a zwłaszcza Galicji. Wskazano także na korelacje pomiędzy gospodarczymi zainteresowaniami Towarzystwa a rozwojem nauk rolnych, na rolę i znaczenie badań statystycznych podejmowanych w tym okresie oraz na kierunki polityki antyimportowej prowadzonej w Królestwie i na wpływ, jaki na ukształtowanie się tej polityki wywarły doświadczenia krajów ościennych. Pozytywnie została oceniona teza referatu, że postępowych walorów w polskiej myśli ekonomicznej upatrywać należy przede wszystkim w próbie sformułowania samodzielnego, postępowego programu rozwoju gospodarczego.

Jerzy Rebeta i Janusz Górski

Z PRAC ZESPOŁU HISTORII POLSKIEJ TECHNIKI HUTNICZEJ I ODLEWNICZEJ

W dn. 6—14 września 1960 r. na terenie Akademii Górniczo-Hutniczej w Krakowie dokonano serii próbnych wytopów żelaza.

Doświadczenia te były prowadzone w ramach umowy pomiędzy Polską Akademią Nauk i Akademią Górniczo-Hutniczą z jednej strony oraz Czechosłowacką Akademią Nauk z drugiej strony. Ze strony czechosłowackiej udział w pracach brał dr Radomir Pleiner, ze strony polskiej — doc. M. Radwan i mgr K. Bielenin przy współpracy prof. St. Hołewińskiego i doc. W. Różańskiego oraz pomocniczych pracowników naukowych katedr Historii Techniki i Gospodarki Ciepłej AGH.

Próbnymi objęto dwa typy pieców hutniczych: kotlinkę typu świętokrzyskiego (3 wytopy przy różnych wysokościach ścianek nad dyszą) oraz piecyk szybowy czeski typu Łódźnice (2 wytopy). Wyniki próbnych wytopów wykazały prawidłowy przebieg redukcji rudy zgodny z teoretycznymi założeniami, a także z wynikami badań angielskich z r. 1957 i niemieckich z r. 1958.

Po sporządzeniu chemicznych, petrograficznych i metalograficznych analiz produktów wytopu nastąpi naukowe opracowanie wyników.